

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЕКТ)

на тему:

Правове регулювання банківської таємниці

Студентки 2 курсу, 5мз групи,
спеціальності 081 «Право»,
освітньої програми «Фінансове право»

Боровик Юлії
Олександрівни

Науковий керівник
к.ю.н., доцент

Гуржій Анна
Валеріївна

Гарант освітньої програми
д.ю.н., професор

Запотоцька Олена
Василівна

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Поняття та правова характеристика банківської таємниці як складової забезпечення безпеки банківської діяльності.....	6
1.2. Правові механізми збереження та особливості розкриття банківської таємниці.....	12
1.3. Нормативно-правове регулювання банківської таємниці у банківській системі	18
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ СПОСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ.....	25
2.1 Посилення впливу основних видів юридичної відповідальності для протидії розголошення банківської таємниці.....	25
2.2. Особливості правових механізмів регулювання банківської таємниці в зарубіжних країнах.....	33
2.3. Запозичення зарубіжного досвіду притягнення до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці у національне законодавство.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає у важливості формування правових засад щодо захисту банківської таємниці. Дана суспільно-правова категорія є досить важливою для функціонування банківської системи України та сприяє міжнародному банківському співробітництву. Важливою умовою забезпечення банківської таємниці в Україні є створення ефективного правового механізму такої таємниці. Наразі Україна за рядом економічних показників займає проміжну позицію між розвиненими країнами та тими, що розвиваються, тому удосконалення відносин забезпечення банківської таємниці повинно формуватися на основі позитивного зарубіжного досвіду з урахуванням сучасного соціально-економічного стану нашої держави.

Правовий інститут банківської таємниці є обов'язковим атрибутом правової системи будь-якої економічно розвинутої країни. Наявність його є не тільки обов'язковою державною гарантією для забезпечення свободи та недоторканості особистого життя громадян, проголошеної як конституціями більшості демократичних країн світу, так і міжнародними угодами. Наявність державного забезпечення інформації режимом банківської таємниці в країні є одним із необхідних атрибутів для забезпечення колективних економічних інтересів осіб, що провадять діяльність у сфері бізнесу через правовий інститут юридичних відносин.

Чинне законодавство України про банки та банківську діяльність надає фінансовим, податковим, антимонопольним та правоохоронним органам достатньо широкі повноваження для отримання інформації, що становить банківську таємницю. Однак, правам вказаних державних органів на отримання, накопичення та використання такої інформації протистоїть право клієнтів та банків вимагати її збереження. Оскільки банківська таємниця включає в себе відомості про фізичних та юридичних осіб (наявність фінансових ресурсів, розмір прибутків, види діяльності), то така інформація може бути використана іншими особами для неправомірних задумів. У зв'язку

з цим, слід зазначити, що потребують законодавчого удосконалення банківські відносини, які визначають склад інформації, що становить банківську таємницю, та режим її охорони тощо. Дана проблематика є актуальною та викликає інтерес до її дослідження у межах випускної кваліфікаційної роботи (надалі – ВКР).

Дослідженню різних аспектів питання правового регулювання відносин банківської таємниці присвячені праці таких науковців як: І.Б. Аземша, А.І. Берлач Ю.В., Білоусов, Ю.В. Ващенко, П.А. Воробей, Д.О. Гетьманцев, Н.І. Демчук, Ю.М. Дмитренко, В.І. Дяченко, І.Б. Заверуха, І.М. Колодій, В.В. Корнієнко, О.А. Костюченко, Н.Л. Михальчишин, Н.Ю. Онищук, О.П. Орлюк, Ю.В. Пирожкова, А.М. Путренко, В.В. Середюк, А.І. Сирота, М.В. Старинський, О.О.Тихонова, Є.В. Тітомер, Т.О. Чернадчук, та ін. Однак залишилися не вивченими у сенсі особливостей формування грошово-банківської системи України у період глобалізації ряд питань, що й спонукало автора ВКР до їх дослідження.

Метою дослідження. Метою ВКР є систематизація наукових знань, існуючих регуляторних норм нормативно-правових актів, статистичних та аналітичних матеріалів, позицій експертів щодо правової та організаційної сутності банківської таємниці, а також вироблення пропозицій, спрямованих на вдосконалення правових засад зазначеної суспільної фінансової категорії.

Відповідно до визначеної мети, у ВКР вирішуються такі завдання:

- розкрити сутність банківської таємниці як правової категорії та елементу банківської безпеки;
- визначити особливості правовідносин щодо розкриття банківської таємниці;
- здійснити аналіз та систематизувати акти нормативно-правового регулювання відносин банківської таємниці у нашій державі;
- узагальнити застосування заходів кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності за розголошення банківської таємниці;

- проаналізувати зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання банківської таємниці;

- визначити особливості застосування заходів юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці в законодавстві зарубіжних країн та можливості використання окремих елементів позитивного досвіду для удосконалення вітчизняного банківського законодавства;

- запропонувати способи удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази правового регулювання банківської таємниці.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері регулювання відносин банківської таємниці.

Предметом дослідження є правове регулювання банківської таємниці.

Методи дослідження. Методологічну основу ВКР склали такі методи: філософські (діалектичний), загальнонаукові та спеціально-правові. Зокрема, метод абстрагування дозволив зосередитись на розгляді основних проблем. За допомогою метода дедукції визначено шляхи удосконалення правового регулювання банківської таємниці. Також застосовано системний, компаративний, діалектичний та структурно-функціональний методи. Аналіз законодавчих положень щодо захисту банківської таємниці проведено за допомогою формально-логічного та порівняльно-правового методу. Метод формальної логіки використано при формулюванні висновків до ВКР.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання положень, висновків і рекомендацій дослідження: у нормотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства про банківську таємницю та у правозастосовній діяльності – при забезпеченні реалізації права банків на захист даних своїх клієнтів.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, що поєднують шість підрозділів, шести пунктів загальних висновків, списку 77 використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 60 сторінок, з них обсяг основного тексту – 51 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття та правова характеристика банківської таємниці як складової забезпечення безпеки банківської діяльності

У сучасній історії України її банківська система існувала на засадах як певної стабільності так і піддавалася значним впливам дестабілізуючих факторів. Збереження спектру ринкової орієнтації вітчизняної банківської системи є важливим фактором впровадження в суспільно-економічне життя ринкових перетворень.

Удосконалення структури національної економіки є важливим завданням державного нормативно-правового регулювання усіх елементів банківської діяльності, у тому числі й інституту банківської таємниці як складного суспільно-економічного та політичного утворення. Адже банківські установи України як фінансові посередники між фінансовими структурами та державою повинні забезпечувати стійкість процесу трансформації заощаджень в інвестиції. Адже головним завданням банківської системи є формування і розподіл сукупного капіталу, в процесі чого відбувається забезпечення інвесторів і вкладників, а також інших посередників ліквідними коштами та підтримує ліквідність фінансових ринків та економіки держави у цілому.

Надійна банківська система будь якої країни є одним з потужних і важливих чинників, що забезпечує зростання економічного добробуту держави. Банківська система України є гарантом забезпечення стабільності фінансово-економічних відносин в державі. Одним із важливих елементів банківської системи є інститут банківської таємниці, який є самостійним складовим елементом правової системи держави. Належне регулювання відносин банківської таємниці є запорукою стабільності соціально-економічної та правової системи країни.

Враховуючи запропоновану структуру даного підрозділу ВКР перед здійсненням теоретико-правової характеристики категорії «банківська таємниця», звернемо більш детальну увагу на понятійно-категоріальний апарат інституту банківської безпеки. Адже, саме складним елементом банківської безпеки, на нашу думку, є інститут банківської таємниці.

Отже, звертаючи увагу на викладене вище про важливість банківської діяльності для функціонування та розвитку держави звернемо увагу на таку важливу категорію як «безпека банківської діяльності». В правовій та економічній літературі щодо банківської системи розглядається кілька різновидів безпеки: банківської безпеки як такої, безпеки банківської діяльності тощо, які зустрічаються здебільшого в практичному, а не теоретичному обігу.

З урахуванням об'єкта і предмета дослідження насамперед з'ясовується феномен безпеки банківської системи, оскільки, як слушно зазначає О. Барановський «поняття банківської безпеки може сприйматись у надто вузькому розумінні – лише щодо одного банку чи групи банків. А безпека банківської діяльності охоплює переважно її функціональну складову – і здебільшого може стосуватися окремих банків» [26, с. 43].

Більш розширено до поняття банківської безпеки підходять Гетьманцев Д.О. та Шукліна Н.Г., вважаючи що такий суспільно-економічний феномен «є одним з основних елементів банківського менеджменту, а тому має включати організацію заходів із запобігання можливим загрозам діяльності банку. А однією із основних загроз у банківській діяльності є розголошення банківської таємниці» [32, с. 27].

Отже, нами повністю підтримується позиція зазначених вище науковців про тісний взаємозв'язок та взаємозалежність таких банківських категорій як «безпека» та «таємниця». Тобто, ми вважаємо, що від ефективності організації банківської безпеки залежать практично всі сторони і напрями банківської діяльності, сама, банківська безпека наразі має багатофункціональний і комплексний характер. Під поняттям забезпечення банківської безпеки слід розуміти організацію заходів із запобігання можливим загрозам діяльності

банку, розмір яких та наслідки їх настання інколи є важливим фактором негативного впливу на фінансову систему країни.

Слід зауважити, що дослідження змісту категорії «безпека банківської системи» як теоретико-правової категорії передбачає з'ясування її об'єкта-суб'єктних взаємозв'язків. На нашу думку, необхідно розрізняти безпеку банківської діяльності у вузькому і в широкому сенсі. Тобто на рівні конкретного комерційного чи державного банку, або на рівні банківської системи загалом на регіональному і загальнонаціональному рівнях.

Аналізуючи зазначену категорію як підґрунтя для дослідження правового механізму банківської таємниці, зазначимо, що економічна безпека комерційного банку не може бути цілком забезпечена без гарантування економічної безпеки на рівні банківської системи загалом та вирішення в ній на нормативно-правовому рівні способів забезпечення конфіденційності банківської діяльності.

Виходячи із зазначеного вище, доцільно зробити узагальнення про те, що сучасна діяльність комерційних банків у сфері забезпечення власної (корпоративної) безпеки на повинна бути взаємопов'язана з комплексом відповідних законодавчо закріплених заходів, які пропонує держава через систему нормативно-правового регулювання суспільно-економічних відносин, в тому числі через регуляторні повноваження Національного банку України (надалі –НБУ), а також локальними актами конкретної банківсько-фінансової установи.

Наведемо приклади напрямів контрольних повноважень НБУ за діяльністю банків:

- банківське регулювання (встановлення ставки рефінансування і норми обов'язкових резервів, курсова політика, контроль за рівнем процентних ставок, установлюваних комерційними банками);
- реєстрація і ліцензування банківської діяльності;
- організація контролю і аудиту звітності банків, перевірок відповідності банківських операцій податковому законодавству тощо;

- створення і розвиток системи страхування вкладів населення;
- організація моніторингу діяльності банків, контроль виконання встановлених нормативів банківської діяльності;
- створення системи бюро кредитних історій і централізованої системи інформаційної підтримки їх діяльності;
- сприяння організації і впровадженню автоматизованих інформаційних систем [11].

На нашу думку, перераховані заходи повинні бути конкретизовані напрямами щодо нормотворчої діяльності НБУ із внесення пропозицій і доповнень до законодавства та випуску інструкцій, положень й інших нормативних актів, що регламентують захист банківської таємниці.

Отже, банківська таємниця є надзвичайно важливим елементом економічних відносин. Головним обов'язком банківської таємниці є збереження таємниці, а це означає, що усі без винятку кредитні інституції банки зобов'язані зберігати таємницю. Банки зобов'язані забезпечити контроль над збереженням інформації про своїх вкладників та інших видів клієнтів, а найголовніше – не мають права розголошувати відомості про майновий стан клієнта та загальне фінансово-економічне становище (доходи, прибутки, витрати, депозити, дебіторська та/чи кредиторська заборгованість керованої таким клієнтом юридичної особи чи стану фізичної особи-підприємця.

Нормативно-правове закріплення нашого узагальнення можна знайти у Законі України «Про банки та банківську діяльність», який «визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. Метою якого є правове забезпечення захисту законних інтересів вкладників та інших клієнтів банків, сталого розвитку і стабільності банківської системи, а також створення сприятливих умов для розвитку економіки України і належного конкурентного середовища на фінансовому ринку» (стаття 1) [12]. Отже у цьому Законі зазначено, що «інформація, щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомо банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним

чи третім особам при наданні послуг банку визнається банківською таємницею (стаття 60) [12].

Отже, аналіз базового нормативно-правового акту системи регулювання відносин банківської діяльності дає підстави запропонувати основні складові частини системної категорії «банківська таємниця» (Закон України «Про банки і банківську діяльність відносить до банківської таємниці тринадцять комплексних елементів):

- відомості про банківські рахунки усіх клієнтів, зокрема кореспондентські рахунки усіх клієнтів;
- систему охорони банків та клієнтів;
- будь-яка інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи, а саме клієнта її керівників, а також напрями діяльності;
- визначені відомості щодо комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці а також будь-якого проекту, винаходів, видів продукції та інша комерційна інформація;
- відомості по звітності кожного з банків, окрім тієї котра підлягає опублікуванню;
- шифри та коди, котрі використовують банки для захисту своєї інформації тощо (стаття 60) [12].

Отже, досліджуючи поняття та намагаючись надати правову характеристику банківській таємниці як складової забезпечення безпеки банківської діяльності, варто узагальнити, що банківська система – являє собою складне фінансово-економічне утворення, яке має відношення до системи кредитування як складової фінансової системи нашої держави.

Проведені дослідження у царині теоретико-правового регулювання банківських правовідносин дають підстави зробити авторське узагальнення про те, що банківська система являє собою сформовану на нормативно-правовому рівні належно інтегровану спільність фінансових представників-посередників, які здійснюють банківську діяльність на професійній основі і функціонально

взаємопов'язані в самостійну економічну структуру в межах усієї банківської системи.

Отже, банківська система має свої завдання та забезпечує суспільний нагляд і регулювання банківських правовідносин для консолідації зусиль по діяльності ряду банківських установ із суспільними запитами та сподіваннями розвитку фінансово-кредитних, депозитних та інших правовідносин. Банківська система включає в себе забезпечення стійкого стану реалізації банківських правовідносин для чіткого грошового обігу як рушійної сили економічного розвитку держави. Банківська система має особливість взаємодіяти з іншими системними суспільно-економічними утвореннями такими як бюджетна система, податкова система, система валютного регулювання та валютних розрахунків тощо. Основними її функціями є трансформаційна, емісійна, стабілізаційна.

Підводячи підсумок дослідження у межах даного підрозділу ВРК, необхідно узагальнити інформацію про те, що загальними рисами банківської системи є поєднання однотипних елементів, динамічність, закритість, саморегуляція. Поєднання однотипних елементів, які підпорядковуються однаковим цілям. У банківській системі це окремі банки. Якщо говорити про динамічність, то банківська система постійно розвивається, адаптуючись під реалію країни. Якщо заручитись в глибину специфічних рис банківської системи, то ми можемо спостерігати, що банківська система має два рівні функціонування (НБУ та комерційні банки). Саме тому питання забезпечення відносин збереження комерційної таємниці у системі регулювання відносин банківської безпеки повинно реалізовуватися засобами централізованого регулювання з боку НБУ, та у нормативно-правовому забезпеченні діяльності кожного комерційного банку самостійно. Тобто відносини збереження комерційної безпеки як суспільно-економічної та політичної категорії є завданням державного та корпоративного регулювання відносин банківської безпеки.

1.2. Правові механізми збереження та особливості розкриття банківської таємниці

Основними проблемами, що зустрічаються на шляху розвитку банківської системи слід визначити комплекс економічних політичних та соціальних проблем. Деталізуючи нашу позицію, зазначимо, що наразі до основних загальних проблемних питань слід віднести: несприятливий стан економічних відносин в країні, відсутність цілеспрямованої довгострокової політики Кабінету Міністрів України (надалі – КМ України) щодо розвитку та активізації відносин у банківському секторі тощо.

В результаті проведених авторських досліджень нами визначено також ряд проблемних питань, які відносяться до предмету нашого дослідження, тобто відносин забезпечення банківської таємниці: слабкий захист банків як суб'єктів інформаційних відносин у сучасному глобальному просторі, глибока довго триваюча (системна) недовіра юридичних та фізичних осіб до будь-яких фінансових, у тому числі й банківських інституцій, недостатня якість професійного банківського середовища та відсутність чіткої системи забезпечення кадрової безпеки суб'єктів банківської діяльності.

При дослідженні правових аспектів збереження та розкриття банківської таємниці, слід звернути увагу на правовідносини, пов'язані із правовим регулюванням забезпеченням безпеки банківської діяльності. У цьому випадку, у першу чергу, слід звернути увагу на той факт, що банківська безпека є складним і багаторівневим поняттям. Тобто відносини даної категорії поширюються на державний та корпоративний рівні. Саме тому дослідження відносин регулювання банківської таємниці, яке пов'язане не лише з економічними, а й з правовими аспектами, досліджуватися повинно у межах науки адміністративного та фінансового (банківського) права.

У проаналізованих нами правових працях, присвячених проблемі забезпечення безпеки банківської діяльності [24; 27; 32; 48; 55], вона

розглядається у поєднанні з банківською таємницею з таких принципових позицій:

1) забезпечення банківської таємниці шляхом формування відносин банківської безпеки, спрямованих на припинення протиправних дій та кримінальних проступків і злочинів у фінансовій (банківській) сферах, які наразі полягають у шахрайстві з електронними та паперовими банківськими документами, злому електронних систем, крадіжки грошей та інших цінних паперів тощо);

2) аналіз фінансових та організаційних ризиків банківських операцій (активних, пасивних, кредитних, із цінними паперами, на міжбанківському ринку тощо) і шляхи їх зменшення. У тому числі за рахунок підвищення рівня конфіденційності їх здійснення;

3) дотримання розробленої НБУ системи нормативів, на підставі якої здійснюється моніторинг поточної діяльності банків та дотримання стану збереження банківської таємниці;

4) забезпечення безпеки банківської інформаційної сфери в суспільному середовищі шляхом надання рекомендацій щодо подальшого розвитку і управління банківською системою чи окремими групами банків, окремими комерційними фінансово-кредитними структурами тощо.

Визначені автором даної ВКР проблеми банківської діяльності є взаємозалежні та формуються під впливом різного роду обставин. Стан і особливості проблем, властивих конкретному банку і банківській системі країни, пов'язані зі структурою її економіки, особливостями розвитку, політичною кон'юнктурою та особливостями органів державної влади впливати на суспільно-економічні процеси; рівнем економічної і правової культури та правового регулювання тощо.

Досягнення одного з головних завдань забезпечення безпеки банківської діяльності – збереження банківської інформації та захисту банківської таємниці, забезпечується шляхом розв'язання таких основних завдань:

- 1) профілактика та запобігання правопорушень і злочинних посягань на власність, персонал та функціонування банківської установи;
- 2) своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз незаконного розголошення банківської таємниці, вжиття необхідних організаційно-управлінських заходів щодо нейтралізації подібного типу загроз безпеці фінансово-кредитної, депозитної та інших видів діяльності;
- 3) оперативне виявлення ознак дестабілізації ситуації та протидія і профілактика негативних тенденцій у ключових сферах банківської діяльності, зокрема прояву зацікавленості та інформаційної уваги до банківської конфіденційної інформації, своєчасне реагування на зазначені негативні прояви та виклики;
- 4) методологічний аналіз фінансово-економічної та суспільно-політичної ситуації з метою формування локального нормативного забезпечення ситуації, сприятливої для реалізації банком своїх інтересів та захисту його клієнтів;
- 5) постійна робота з банківським персоналом по питаннях сприяння забезпеченню корпоративної безпеки та протидії негативним проявам з боку колег, клієнтів, а також інших зацікавлених осіб;
- 6) формування методології послаблення мінімізації шкідливих наслідків від діяльності конкурентів або злочинців, які спрямовані на заволодіння банківською інформацією;
- 7) збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Отже, визначивши конкретні вектори руху по шляху забезпечення банківської системи, зазначимо, що важливу роль в системі безпеки діяльності кожного комерційного банку та усієї сукупності суб'єктів банківської системи належить правильному врегулюванню відносин банківської таємниці.

З цього приводу Н.І. Демчук зазначав, що «найважливішою гарантією забезпечення збереження банківської таємниці є належним чином організовані взаємовідносини банку зі своїми працівниками та службовцями як особами, які

безпосередньо працюють з документами та іншими матеріальними носіями конфіденційної інформації» [35, с. 55].

Слід погодитися з такою аргументацією та додати, що фізичні особи-громадяни, суб'єкти підприємницької діяльності, посадові особи, які виконуючи свою роботу мають можливість отримати конфіденційну банківську інформацію, яка містить елементи банківської таємниці, не мають права її повідомляти іншим та використовувати у свої власних потребах, якщо того не вимагає чинне законодавство.

Звернемо увагу на окремі цивільно-процесуальні аспекти правової охорони прав власників банківської таємниці. Як слушно зазначає Ю.В. Завірний у своїй праці «Банківська таємниця: секрет який розголошується», «банківська таємниця починається з моменту укладання в письмовій формі двостороннього договору між клієнтом та банком, а останні повинні зуміти збереження банківської таємниці шляхом: 1) обмеження кола осіб, що мають доступ до зазначеної інформації; 2) організації спеціального діловодства з таємними банківськими документами; 3) застосування технічних засобів для запобігання несанкціонованому доступу до електронних та інших носіїв інформації; 4) застосування застережень щодо збереження банківської таємниці та відповідальності за її розголошення у договорах і угодах між банком і клієнтом [42].

Досліджуючи особливості трудових відносин у банківському секторі економіки нами встановлено, що при прийомі на роботу рядових працівників та посадових осіб вищого рангу до банківської установи, такі особи підписують угоду збереження банківської таємниці. Усі посадові особи банків повинні не повідомляти іншим особам та не користуватися з власною вигодою конфіденційною банківською інформацією, про яку вони отримали відомості у процесі безпосередньої роботи у банківській установі чи у інших випадках.

Зазначимо, що Закону України «Про банки і банківську діяльність» містить норму про те, що «банк має право надавати інформацію, яка містить банківську таємницю, приватним особам та організаціям для забезпечення

виконання ними своїх функцій або надання послуг банку відповідно до укладених між такими особами (організаціями) та банком договорів» (ч. 3 статті 61), у тому числі «про відступлення права вимоги до клієнта, за умови, що передбачені договорами функції та/або послуги стосуються діяльності банку» (стаття 47) [12].

Ю Носік характеризує розкриття банківської таємниці як «стан, коли інформація, що становить банківську таємницю стає відомою працівникам органів державної влади чи правоохоронних органів , працівникам банків або іншим особам у зв'язку із виконуваними посадовими обов'язками на запит уповноваженого суб'єкта» [56].

Проведені дослідження у межах даної ВКР дали можливість встановити, що процедуру розкриття інформації, що становить банківську таємницю визначено на нормативно-правовому рівні у таких законодавчих актах як Цивільний процесуальний кодекс України [7] (надалі – ЦПК України), Закон України «Про банки та банківську діяльність» [12], а також у ряді підзаконних нормативно-правових актів, серед яких слід виділити Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці тощо.

Закону України «Про банки і банківську діяльність» містить приписи про конкретні випадки законного розкриття банківської таємниці, тобто наявних конфіденційних даних щодо громадян-вкладників, юридичних осіб різних організаційних форм власності та господарювання, фізичних осіб-підприємців, яка і містить банківську таємницю та дає доступ банками іншим суб'єктам: 1) на письмові запити або з письмові дозволи відповідних юридичних чи фізичних осіб; 2) за рішенням судів; 3) таким органам як органи прокуратури, Служби безпеки України, Державному бюро розслідувань, Національному антикорупційному бюро України; 4) центральним органам виконавчої влади, котрі реалізують державну податкову політику на їх письмові вимоги щодо наявності чи відсутності банківських рахунків (стаття 62) [12].

Також доцільно звернути увагу на процедурі розгляду судами справ про розкриття банківської таємниці. Такі справи розглядаються судами в порядку

окремого провадження відповідно до глави 12 ЦПК України. До суду, за місцезнаходженням комерційного банку, подається зацікавленою особою заява про розкриття зазначеним банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо будь-якого суб'єкта суспільно-економічних відносин. Зазначені категорії справ розглядаються у 5-ти денний строк від моменту принесення до суду такої заяви у закритому судовому засіданні. Згідно процесуальних правил. Суд зобов'язаний повідомити того, хто подав таку заяву та банк, якого стосується справа щодо розкриття банківської таємниці. Слід звернути увагу на той випадок, коли справа розглядається з метою захисту інтересів держави, або стану національної безпеки, тоді повідомляється тільки заявник.

Якщо суд приймає позитивне рішення, то воно підлягає негайному виконанню. Про прийняте рішення суд повідомляє банк, у якому має розрахункові рахунки суб'єкт та інформація про якого стане розсекреченою. Будь хто з учасників процесу, у разі незгоди з рішенням, мають право його оскаржити у визначені законодавством строки, хоча таке оскарження не зупиняє його виконання.

Особливістю розгляду такої категорії справ є те, що якщо суд не визнав участь обов'язковою заявника, щодо якої вимагається розкриття таємниці, або їх представників або представника банку, то ігнорування судового засідання без поважних причин не фактором, що перешкоджатиме розгляду даної справи по наданню дозволу на розкриття банківської таємниці. Слід уточнити, що суд може залишити заяву без розгляду, якщо визначить, що поданий позов базується на спорі, який досліджувався в порядку позовного провадження. В такому випадку суд зобов'язаний пояснити сторонам по справі, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

Узагальнюючи дані по цьому підрозділу ВКР, слід зазначити, що особливості чинних правових механізмів збереження та особливості розкриття банківської таємниці зафіксовані у вітчизняному законодавстві, проте потребують подальшого удосконалення, способи якого будуть визначені у наступному розділі ВКР.

1.3. Нормативно-правове регулювання банківської таємниці у банківській системі

Банківська система України являє собою провідну ланку фінансово-кредитної системи, яка, у свою чергу, є складовою частини економічної системи нашої держави та виступає гарантом стабільності суспільно-економічного розвитку.

Під поняттям «банківська система» у сучасній правовій науці розуміють «сукупність фінансово-кредитних установ, провідними серед яких є банки, у їх взаємозв'язку і взаємодії, що обслуговують ринок грошових ресурсів» [68, с.12]. Охарактеризована система, як і будь-яка інша, має визначатися наступними рисами: 1) цілісність; 2) спрямованість на досягнення певної мети; 3) здатність до відтворення; 4) забезпечення безпеки діяльності.

Характеризуючи банківську систему, К.Гутгарц зазначає, що «банківська діяльність по суті своїй – діяльність економічна, але оскільки вона потребує детального, послідовного правового регулювання та захисту безпеки такої діяльності з боку держави шляхом прийняття системи нормативно-правових актів, які гарантуватимуть різносторонню безпеку банківської діяльності» [34]. Повністю будучи солідарним з позицією вченого-економіста. Зазначимо, що оскільки банківська діяльність як і будь який вид суспільної діяльності, здійснюється у межах правового регулювання, а тому може визначатися як спільність певних правовідносин та відноситися у повній мірі до правових категорій.

Характеризуючи взаємозв'язок банківської таємниці та банківської системи, необхідно зазначити, що наявність власної, самостійної банківської системи є неодмінною ознакою незалежності держави, її економічного суверенітету. Саме тому в 1991 році шляхом прийняття Закону України «Про банки і банківську діяльність», було започатковане створення власної банківської системи. Згідно Закону, банківська система України є дворівневою та складатися з двох ланок: НБУ та мережі комерційних банків [12].

Звертаючи увагу на вимоги до кількісного об'єму підрозділу ВКР, здійснимо аналіз нормативно-правових актів, які безпосередньо визначають правовий режим відносин банківської таємниці в нашій державі. Зазначимо, що до системи нормативно-правових актів регулювання зазначених вище відносин відносяться Конституція України; ряд основних кодифікованих нормативно-правових актів: Цивільний кодекс України (надалі – ЦК України), Кримінальний кодекс України, (надалі – КК України), Кримінальним процесуальним кодексом України (надалі – КПК України), ЦПК України; законів України «Про інформацію» (1992), «Про Національний банк України» (1999), «Про банки і банківську діяльність» (2000), «Про доступ до публічної інформації» (2011).

Здійснимо детальну характеристику окремих зазначених вище нормативно-правових актів, які характеризують категорію «банківська таємниця», а також вимоги щодо накопичення, зберігання, захисту та використання інформації.

У відповідності до юридичної важливості нормативного акта, звернемо увагу на Конституцію України яка визначає «загальні засади громадянського суспільства і держави, основи правової системи, правового статусу громадян, державно-територіального устрою, організації органів державної влади і місцевого самоврядування» [1].

Наразі центральним регуляторним актом відносин банківської таємниці в Україні є Закон України «Про банки і банківську діяльність», прийнятий у редакції від 7 грудня 2000 р., який закріплює характеристику категорії банківська таємниця, встановлює механізм збереження і порядок її розкриття [12].

Проведені авторські дослідження дають підстави стверджувати про те, що у системі банківської таємниці важливе місце належить категорії «інформація». Закон України «Про інформацію» містить правові основи інформації. Аналіз зазначеного вище закону дає підстави установити, що «конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні,

користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі [10].

Закону України «Про доступ до публічної інформації», визначає споріднену категорію – таємна інформація та визначає, що це є «відомості, доступ до яких обмежується, розголошення яких може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю» (стаття 8) [15].

Продовжуючи дослідження окремих елементів нормативно-правової бази регулювання суспільних відносин банківської інформації, зазначимо, що взаємодія клієнта з банком регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність», а також нормативно-правовими актами НБУ та угодами (договорами) між клієнтом та банком.

Аналіз зазначеного вище Закону дає підстави визначити, що особа, яка обслуговується у банку може запросити у такого банку інформацію, яка стосується: 1) відомостей про фінансові показники діяльності банку та його економічний стан; 2) переліку керівників банку, його відокремлених підрозділів, а також фізичних і юридичних осіб, які мають істотну участь у формуванні статутного капіталу комерційного банку та управління ним; 3) переліку послуг, що надаються банком, ціни на банківські послуги; 4) іншої інформації з питань надання банківських послуг [12].

Сділ звернути увагу на той факт, що законодавством чітко встановлено випадки, коли інформація, щодо суб'єктів господарських відносин та громадян, яка містить банківську таємницю, може бути розкрита банком лише за умов: 1) письмового запиту або письмового дозволу власника інформації; 2) письмової вимоги або за рішенням суду; 3) письмової вимоги правоохоронних та інших управнених органів (прокуратури, СБУ, МВС України, Держприкордонслужби;

5) письмової вимоги спеціального уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу тощо [12].

Наразі в Україні в системі правової охорони банківських відносин Закон України «Про банки і банківську діяльність» є основним регуляторним актом про надані банкам права щодо забезпечення захисту банківської інформації, коштів та майна шляхом створення відповідних систем захисту та служб охорони. Нами встановлено, що в основу забезпечення відносин захисту банківської інформації покладено положення також інших законодавчих актів.

Зокрема, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України» від 23.12.2004 № 2289-IV внесено зміни до КК України, а саме ст.361 та ст.363, відповідно до яких «кримінальна відповідальність настає за несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації, та зміни до КПК України, що дають змогу слідчим СБУ проводити досудові слідчі дії за вищезазначеними статтями КК України [13].

Продовжуючи аналіз законодавчих актів, що регулюють відносини надання інформації, яка становить банківську таємницю, зазначимо, що Закон України «Про Національний банк України» визначає, що певні обмеження на отримання зазначеної вище інформації не поширюється на працівників НБУ або уповноважених ними осіб, що здійснюють повноваження валютного контролю чи банківського нагляду [11].

Крім того, зазначений вище Закон встановлює дозвіл на право сповістити банки про операції, що мають незаконне підґрунтя. Визначено також ще ряд випадків про необхідність чи можливість повідомлення про неправильні операції банків спеціальним державним органам по боротьбі з організованою злочинністю та «відмиванням» коштів, отриманих злочинним шляхом.

Деталізуємо результати дослідження щодо повноважень банків надавати іншим банківським установам загальну інформацію, що становить банківську таємницю, в обсягах, необхідних при здійсненні процесів кредитування, наданні банківських гарантій тощо. Зокрема, комерційним банкам заборонено ділитися інформацією про клієнтів другого банку, зокрема і при умові наявності документів, угодах і операціях клієнта інформації про його контрагентів. Відповідно до ст.32 Конституції України «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» [1].

Законодавство містить норми та приписи щодо правового режиму захисту інформації, що знаходиться в автоматизованих системах. Дана новація науково-технічного прогресу останніх років для банківських установ є надзвичайно важливою. Як зазначає Ю.В. Зінченко, «понад 65% банківської інформації міститься якраз в автоматизованих системах» [44].

Згідно із Законом України «Про захист інформації в автоматизованих системах», «доступ до інформації, яка зберігається, обробляється і передається в автоматизованих системах, здійснюється згідно з правилами розмежування доступу, які встановлюються власником інформації чи уповноваженою ним особою» (стаття 6) [15]. Дану законодавчу дефініцію слід пояснити таким чином, що банківська установа як власник конфіденційної інформації зобов'язана самостійно забезпечувати захист такої інформації.

Звернемо увагу на подальший аналіз зазначеного вище закону з метою визначення та фіксації у даному розділі ВКР обов'язкових заходів. Які повинні здійснювати банківські установи щодо забезпечення захисту банківської таємниці: 1) обмеження кола осіб, які мають доступ до відомостей, що становлять банківську таємницю; 2) організація спеціального діловодства з документами, які містять банківську таємницю; 3) застосування технічних засобів для попередження несанкціонованого доступу до електронних та інших носіїв інформації; 4) застосування заходів попередження щодо охорони

банківської таємниці і відповідальності за її розголошення в договорах і угодах між банком і клієнтами тощо [15].

З викладеного вище, слід зробити узагальнення про те, що співробітники банківської установи, фізичні та юридичні особи повинні не розголошувати та не використовувати у власних інтересах або сприяти знаходження такої інформації іншими особами, якщо така інформація, є банківською таємницею і яка стала доступною під час виконання посадових обов'язків у банку або в процесі взаємовідносин з таким банком.

Поряд з аналізом норм адміністративного, фінансового та банківського законодавства, звернемо увагу на норми трудового законодавства України, на яке має норми про захист банківської таємниці. Деталізувати нашу позицію можливо шляхом аналізу норм, що передбачають установлення трудових відносин у формі особливого виду трудового договору – контракту. Отже, заходи щодо захисту цілісності та недоторканості банківської інформації можуть враховуватися у контрактах.

Нормативно-правове регулювання відносин захисту банківської інформації контрактним способом міститься у наступних нормативно-правових актах:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору» № 170 від 19 березня 1994 р. закріплює відносини установлення трудових зобов'язань працівника та його відповідальності перед роботодавцем [20];
- наказ Міністерства праці України № 23, від 15 квітня 1994 р., містить Типову форму контракту. [21].

Сутність додаткового обсягу захисних повноважень контрактної форми трудових відносин полягає у тому, що контрактами роботодавець може визначати, крім установлених законом, додаткові підстави для його розірвання. Саме завдання матеріальної або моральної шкоди працівником на його робочому місці у банку, зокрема, шляхом незаконних посягань на інформацію з обмеженим доступом може стати додатковою підставою розірвання трудового

договору з таким найманим банківським працівником. Проте, на нашу думку, реалізація такого механізму захисту банківської таємниці можлива при забезпеченні таких вимог: 1) здійснення укладання трудового договору у формі контракту; 2) внесення до контракту особливих умов, які містять положення про його розірвання з ініціативи банківської установи, якщо найманий працівник здійснить незаконні посягання на банківську таємницю; 3) наявність факту вини, як умисних дій працівника банку у скоєнні злочинного посягання на банківську таємницю.

Як узагальнення до даного підрозділу та підсумок теоретико-правового аналізу відносин щодо захисту банківської таємниці. Слід зазначити, що інститут такої таємниці наразі є одним із головних інститутів банківського права в незалежній Україні. Проблема належного забезпечення його функціонування є досить важливою справою для нашої держави.

Аналіз чинного законодавства, у якому закріплено основні регулюючі норми щодо банківської таємниці, дає підстави вести мову про наявність ряду проблемних питань, казусів та прогалин. Всі ці недоліки нормативно-правової системи регулювання банківських відносин повинні знайти адекватне відображення при внесенні змін та доповнень до чинних нормативно-правових актів щодо банківської таємниці, зокрема до основоположного документа – Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III в редакції від 7 грудня 2000 р., який визначає правовий режим банківської таємниці.

Зокрема, перспективами подальшого наукового дослідження у даній царині є 1) захист інформації про осіб, які були вкладниками банку у минулому часі та наразі такими не являються (розірвали договір про розрахунково-касове обслуговування чи припинилася дія кредитного договору тощо); 2) захист персональних даних особи, яка звернулася до банку з пропозицією про отримання статусу клієнта тощо.

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ СПОСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Посилення впливу основних видів юридичної відповідальності для протидії розголошенню банківської таємниці

Виконання будь-яких суспільних процесів потребує участі держави у різних формах. Однією з форм втручання держави у різні прояви суспільних відносин є законодавчо встановлене їх регулювання, яке здійснюється за допомогою визначення та впровадження у суспільні відносини прав та обов'язків суб'єктів як учасників таких відносин. Проте способи державного впливу не обмежуються регулюванням. Необхідним елементом діяльності держави та її управлінських структур є юридична відповідальність. Такий вид державного реагування на суспільно негативні прояви відображає соціальне та морально-правове ставлення особи до суспільства та впливу останнього на корекцію поведінки такої особи.

Деталізуючи відносини юридичної відповідальності у контексті правопорушень щодо розголошення банківської таємниці. Зазначимо, що чинною системою нормативно-правових актів визначаються види юридичної відповідальності. Теоретичне і практичне дослідження засобів юридичної відповідальності у процесі захисту банківської таємниці дає підстави стверджувати, що за вчинення правопорушень у зазначеній сфері. Суб'єкти відповідальності притягуються до таких видів відповідальності: 1) кримінальної; 2) адміністративної; 3) цивільно-правової або майнової; 4) дисциплінарної.

Доцільно детально розглянути правовий механізм застосування кожного виду відповідальності. Визначивши його особливості та роль у правовому механізмі регулювання банківських відносин та забезпечення банківської безпеки.

Отже, банківська таємниця як особливий вид комерційної таємниці, характеризується тим, що при незаконному використанні відомостей, котрі становлять зазначену вище таємницю або за її розголошення, за наявності відповідних складових такого злочину (суб'єкт, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона), до суб'єкта його вчинення застосовуються заходи кримінальної відповідальності.

Засобами кримінального права визначається механізм притягнення особи до кримінальної відповідальності та застосування до цієї особи відповідних санкції, передбачених КК України. Зазначимо, що цей Кодекс визначає, що «суспільно-небезпечне діяння, що виникло при розголошенні банківської таємниці є злочином» [4]. Відповідно держава, в особі уповноважених органів має своїм обов'язком визначити факт порушення суб'єктом суспільних відносин кримінально-правової норми, а у випадку встановлення зазначеного факту – притягнути винну особу до кримінальної відповідальності.

На підставі аналізу КК України, охарактеризуємо притягнення суб'єктів до кримінальної відповідальності за злочини в сфері господарювання (порушення режиму банківської таємниці):

- 1) незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231);
- 2) розголошенням комерційної або банківської таємниці (ст. 232);
- 3) вчинення злочину у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), а також систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а саме при несанкціонованому втручанні в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361);
- 4) несанкціонований збут або розповсюдженні інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 3612);
- 5) несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або

зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї (ст. 362)

б) порушення правил експлуатації ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст. 363) [4].

У межах даної ВКР (виходячи з обсягів роботи) деталізуємо правові засади кримінальної відповідальності відповідно до ст. 231 та ст. 232 КК України [4]. Отже, ст. 231 передбачає кримінальну відповідальність за «незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, зокрема за вчинення умисних дій, котрі спрямовані на отримання відомостей, які містять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, або ж при незаконному використанні таких відомостей, коли це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності» [4].

Статтею 232 КК України зафіксовано відповідальність «за розголошення комерційної або банківської таємниці, а саме за умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, котрій дана таємниця була відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, коли воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і відповідно завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності» [4].

Отже, проведений нами аналіз притягнення винної особи до кримінальної відповідальності за ст.ст. 231, 232 КК України, дають підстави зробити узагальнення про те, санкції таких статей можуть застосовуватися лише тоді, коли використання або розголошення відомостей банківської таємниці, викликало значну шкоду жертві злочинного посягання. Звернувшись до позиції судової практики яка «під «істотною» визначає таку шкоду, котра має в 100 та більше разів перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян» [22].

Узагальнюючи дослідження такого виду відповідальності, зазначимо, що притягнення винної особи до кримінальної відповідальності за порушення

банківської таємниці визначається досить суттєвим способом впливу на суб'єкта злочинного посягання, оскільки крім безпосередньо карального, здійснює значний виховний вплив на суб'єктів суспільних відносин з метою уникнення майбутніх злочинних посягань на банківську таємницю та інші види конфіденційної інформації.

Крім регуляторного впливу держави на злочинців у сфері відносин розголошення банківської таємниці, зазначений каральний вплив передбачається і адміністративно-правовими засобами. Такий захист відносин банківської таємниці містить у собі дію щодо застосування до правопорушника заходів адміністративної відповідальності.

Звернемо увагу на теоретико-правові засади зазначеної суспільної категорії та акцентуємо увагу на тому, що адміністративна відповідальність застосовується в адміністративному порядку. Цей порядок означає здійснення реалізації державним органом влади та місцевого самоврядування своїх виконавчо-розпорядчих повноважень, наданих чинним законодавством України. Тобто, органи адміністративної юрисдикції наділяються законодавством правами розгляду справ про адміністративні правопорушення. Слід визначити правовий статус цих органів відрізняється певної двосторонністю. Будучи органами виконавчої влади, такі суб'єкти також наділені контрольними повноваженнями щодо притягнення до відповідальності за подібні правопорушення.

Для більшої деталізації повноважень суб'єктів адміністративної юрисдикції звернемося до наукової позиції А.І. Берлача, який пояснює, що притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється органами державної виконавчої влади «переважно в процесі здійснення державного управління, а точніше при реалізації ними такої важливої функції державного управління як контроль. При цьому з процесуальної точки зору процедура притягнення до адміністративної відповідальності оформлена адміністративно-правовими нормами у вигляді адміністративного провадження з усіма притаманними йому ознаками. Тому після розгляду та вирішення суперечки

органом державного управління до правопорушника може бути застосована адміністративна відповідальність. Адміністративна відповідальність виступає різновидом юридичної відповідальності та становить специфічну форму реакції держави на адміністративне правопорушення та полягає в застосуванні уповноваженим органом державної влади чи відповідною посадовою особою адміністративного стягнення» [22, с. 28].

Безпосередні матеріальні та процесуальні відносини притягнення винної особи до адміністративної відповідальності регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення (Надалі – КУпАП), який визначає адміністративне стягнення як «міру відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами» (стаття 23) [3].

Також КУпАП визначає адміністративний проступок як «протиправну, винна (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, котра посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку відповідно законом передбачено адміністративну відповідальність. Містить такі ознаки: суспільну шкідливість (небезпечність), протиправність, винність та адміністративна караність. Може бути тільки винне діяння, тобто свідомий, вольовий акт протиправної поведінки. Вина полягає у психічному ставленні особи до діяння та його шкідливих наслідків і може бути умисною або необережною» (стаття 23) [3].

Деталізація нормативно-правового регулювання заходів адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері розголошення банківської таємниці можлива шляхом аналізу Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці» від 16.12.2004 р. [7].

Зазначимо, що після прийняття зазначеного вище Закону ліквідовано статтю 164-11 з КУпАП, що визначала адміністративну відповідальність у сфері банківської таємниці. Проте було викладено в новій редакції статті 231 та 232 КК України. Виходячи з проведеного аналізу. Робимо висновки про посилення відповідальності за проступки пов'язані з банківською таємницею. Таким чином держава, як регулятор суспільних відносин, істотно збільшила важливість відносин розвитку банківської системи та захисту прав кожного клієнта банку.

Однак, необхідно звернути увагу на той факт, що банківська таємниця як суспільно-економічний феномен підлягає адміністративно-правовому захисту, «якщо інформація що її включає відноситься до конфіденційної» [22, с. 55]. Зокрема, за дії передбачені ч. 2 статті 164-3 (Недобросовісна конкуренція) КУпАП лише до адміністративної відповідальності притягаються правопорушники. Також ця норма містить адміністративну відповідальність «за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця. Водночас санкція статті не передбачає суворе покарання (накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) [7].

Виходячи із загального теоретико-правового аналізу відносин притягнення до адміністративної відповідальності правопорушників та з огляду на дослідження спеціальних норм та санкцій за досліджуваною проблематикою слід зазначити, що адміністративний захист банківської таємниці наразі є мало ефективним та не уніфікованим в рамках вітчизняної нормативно-правової системи. Зазначене дає підстави зробити пропозицію про посилення санкцій адміністративної відповідальності за неправомірне використання та розголошення банківської таємниці з огляду на позитивний зарубіжний досвід правового регулювання зазначених відносин.

Дослідимо наступний вид юридичної відповідальності, нормативна формула якого визначена у Цивільному кодексі України (надалі – ЦК України)

[5], це – цивільно-правової відповідальності. Застосування такого виду юридичної відповідальності не пов'язується законодавством з фактом наявності «у одного із її суб'єктів владних повноважень відносно іншого, а відтак вона не пов'язана з процедурою правозастосування» [66].

Для відносин цивільно-правової відповідальності притаманна суб'єктна рівноправність сторін заснована на юридичному титулі. Тобто, зобов'язання «відшкодувати нанесену шкоду або сплатити неустойку за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання виникає безпосередньо із наявності делікту» [5]. Дану норму ЦПК доцільно пояснити таким чином, що цивільно-правова відповідальність виникає сама по собі без дотримання будь-якої процедури, в результаті настання юридичного факту. Державний примус, а відтак і судові рішення виникають тоді, коли не відбувається добровільна реалізація зазначеного вище обов'язку суб'єктом неправомірних дій.

Конкретизуючи відносини досліджуваної проблематики зазначимо, що «у разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, клієнт має право вимагати від банку відшкодування завданих збитків та моральної шкоди (ч. 2 ст. 1076 ЦК України) [5]. Тобто банківська установа повинна нести цивільну відповідальність перед своїм клієнтом.

Зазначимо, що ключові положення щодо банківської таємниці між банком та його клієнтом повинні бути передбачені в їхньому договорі. Цивільно-правова відповідальність працівників банків полягає у відшкодуванні завданої відповідної матеріальної і моральної шкоди клієнтові банку. При умові, коли інформація містить банківську таємницю, на яку клієнт не надавав згоди для банку на розголошення третім особам, такий клієнт може вимагати від банку компенсації понесених збитків. Окремим питанням цивільно-процесуальних відносин є компенсація моральної шкоди.

Доцільно також звернути увагу на відносини недобросовісного позичальника та вчинене порушення прав банку. В окресленій ситуації банк може вимагати від клієнта надання згоди на розкриття про нього такої інформації. Якщо банк не одержить відповідної згоди клієнта на розкриття

інформації, котра має банківську таємницю, то така фінансово-кредитна установа може також звернутися до суду із заявою про розкриття даної інформації у порядку визначеному чинним законодавством України.

На завершення виконання завдань даного підрозділу ВКР доцільно звернути увагу на застосування такого виду відповідальності як дисциплінарна відповідальність. Даний вид відповідальності має процесуальний алгоритм притягнення, проте не досить активно деталізований правовими нормами як описані нами попередні види відповідальності. Отже, для порушення виконання свої трудових обов'язків суб'єктом трудових відносин, процедура притягнення його до дисциплінарної відповідальності визначена нормами Кодексу законів про працю України (надалі – КЗпП України), а для службових відносин такий вид відповідальності деталізується у окремих законах (Законом України «Про державну службу») тощо.

Відносини дисциплінарної відповідальності характеризуються особливості спеціальних процедур, які диктуються змістом трудових або службових відносин в Україні. Виходячи з цього, зазначимо, що до посадових і службових осіб банківських установ можуть бути застосовані конкретні заходи дисциплінарної відповідальності (догана, звільнення з посади тощо) згідно із загальним трудовим законодавством або згідно зі спеціальним законодавством, яке визначає правовий статус державних чи публічних службовців.

Узагальнюючи дослідження особливостей притягнення суб'єктів, що вчинили розголошення банківської таємниці, слід зазначити, щц вітчизняне законодавство містить правові механізми застосування зазначеного виду суспільного карального впливу на порушників законодавства. Однак, статистична інформація про вчинення такого виду правопорушень приводить до висновку про необхідність дослідження та запозичення окремих позитивних зразків зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання відносин захисту від несанкціонованого доступу та розголошення банківської таємниці. Зазначені дослідження здійснені нами у наступних підрозділах даної ВКР, де надано відповідні висновки та пропозиції.

2.2. Зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання банківської таємниці

Банківський сектор нашої держави постійно перебуває на стадії становлення і структурної адаптації. Виходячи з чого, він характеризується фрагментарністю і вкрай нерівномірним територіальним розміщенням. В умовах трансформаційних перетворень в економіці і глобалізації світових зв'язків, європейсько орієнтований розвиток нашої держави безпосередньо залежить, не лише від її регулятивного впливу, що забезпечують процеси виробництва і відтворення, а й від нормотворчої, діяльності держави у сфері банківського регулювання та безпеки.

Цей напрям діяльності держави можна зазначити визначальним у системі захисту і стабілізації фінансової системи України. Наявність ряду проблем банківської безпеки у нашій державі, виникла, у тому числі, по причині відсутності європейської (світової) системи знань, що забезпечують правове регулювання відносин захисту банківської таємниці.

У міжнародних нормах-принципах регулювання банківської діяльності, а саме у відносинах правового регулювання банківських ризиків функціонування, домінуюча роль належить регуляторним та наглядовим процедурам. Здійснюючи дослідження правових основ захисту банківської інформації в зарубіжних країнах, нами поставлено завдання дослідити: 1) норми, що регламентують обов'язкові фінансові нормативи і резервні вимоги, які забезпечують захист банківського сектору; 2) плани (алгоритми) забезпечення безпеки у кризових ситуаціях у ряді зарубіжних країн за їх нормального і стійкого функціонування тощо.

Отже дослідження передового зарубіжного досвіду доцільно розпочати з того, що поняття «банківська таємниця» є центральним із основних понять банківського законодавства світу. Якщо ми поринемо в історію, то цей термін почав вважатися у Швейцарії понад 300 років тому і використовувався для гарантування конфіденційності вкладів у банках. У 1713 р., коли з'явилася

потреба в гарантуванні недоторканності вкладів, почала використовуватись банківська таємниця.

Важливість теми полягає у тому, що банки являють собою носіїв інформації, і вони перебувають в центрі уваги державних органів. Органи державної влади зарубіжних країн намагалися отримати доступ до банківської інформації своїх громадян, а також ряду зарубіжних юридичних та фізичних осіб. Наразі зазначене навантаження на банківські установи збільшився через проголошення основними зарубіжними країнами світу боротьби з міжнародним тероризмом та проявами його впливу на санітарно-епідеміологічне благополуччя населення, легалізацією доходів отриманих злочинним шляхом, торгівлею наркотиками та психотропними речовинами тощо.

У світі дедалі частіше постає питання стосовно щоб взагалі скасувати інститут банківської таємниці. Однак жодна країна доки не планує поки скасувати інститут банківської конфіденційності по причині наявності «зв'язку між банківською або особистою таємницею як одна із основних конституційних гарантій» [34, с. 39].

У багатьох європейських країнах інформацію про рахунки клієнтів та стан виконуваних по ним операцій не підлягають розголошення і являються банківською таємницею. Це значить, що інформацію про рахунки можливо взяти, тільки в порядку кримінального провадження вчинюваному органами досудового слідства стосовно конкретної юридичної чи фізичної особи.

Досліджуючи передовий зарубіжний досвід. Зазначимо, що у ряді країн розгляд судом цивільної справи не є підставою для банківської установи надавати суду банківську інформацію. Винятком є той факт, якщо банк є стороною у справі.

Досліджуючи зазначені відносини О. Барановський зазначає, що «подібна практика існує у Франції та Німеччині. Однак це обмеження не поширюється на рішення судів з цивільних та господарських спорів. Якщо відповідно до рішення суду проводиться процедура санації або застосовується інша форма оголошення боржника неплатоспроможним, то банки зобов'язані надавати

відповідні відомості. Згідно французькому Закону про банки від 25.01.1985 р. ст. 57 вказує що професійна таємниця не може бути прихована від судових органів, що провадять кримінальне провадження [22 с. 48]. Також доповнимо, що відповідно до законодавства Франції фіскальним агентам надається повноваження з метою здійснення податкового контролю, отримувати відомості з торгівельних книг, прибуткових чи інших документів, в тому числі і службових документів кредитної установи»

Діяльність банків Німеччини регулюється жорсткими правовими регламентами. У Німеччині діє Закон про кредитні установи, але в ньому відсутні положення про банківську таємницю. Правовідносини діють на відносинах двосторонньої довіри. Це означає, що працівники банківської установи повинні охороняти і не розголошувати факти, які являються банківською таємницею, навіть якщо завершили свою службову діяльність. Доступ до рахунку можуть отримати правоохоронні органи та податкова служба лише за розпорядженням суду [51, с.67].

У Великобританії підхід до питання захисту банківської таємниці встановлюється судовим прецедентом. Даний судовий прецедент вказує, що «обов'язок банку зберігати таємницю про фінансові справи, свого клієнта не є абсолютним, тому суд має право зобов'язати банк надати відомості у разі невиконання певних вимог представниками держави» [48, с.25]. Згодом вдосконалили процес захисту банківської таємниці в Кодексі добросовісної банківської практики, де суворо зберігається конфіденційність клієнтів.

Хочемо зазначити, термін “банківська таємниця” у Швейцарії давно перетворився на поняття “професійна таємниця банкіра”, де робиться акцент на довірі клієнта, який в свою чергу потребує відомості на банк. В Швейцарії охорона банківської таємниці є важливим завданням державного правового регулювання та жорстко охороняються спроби отримання банківської інформації.

Закон Данії “Про фінансову діяльність” передбачає, що посадові особи фінансово-кредитних установ не мають права розкривати або використовувати

конфіденційну інформацію без належної підстави. Такі обов'язки покладаються і на одержувачів інформації. Якщо потрібно, то «правоохоронні органи мають юридичні підстави отримати відповідну інформацію порядку, визначеному законодавством» [22, с. 49].

З особливостей захисту банківської інформації у США доцільно звернути увагу на той факт, що у «банківському департаменті кожного штату створені спеціальні аналітично-розвідувальні органи, котрі не є правоохоронними, проте займаються справами по вивченню, пошуку та підготовці інформації, котра має відношення до злочинної діяльності. За кожним виявленим фактом щодо правопорушення відділ тісно діє із правоохоронними органами для забезпечення погоджених дій з виявлення й припинення конкретних порушень законів. Правове регулювання банківської таємниці у формі закону надало змогу вище значеним органам США діяти в межах правового поля і на законних підставах витребувати інформацію та документи, що містять банківську таємницю» [73, с. 73].

Слід звернути увагу, на те, що по кожним випадку щодо правопорушення зазначений відділ тісно працює із правоохоронними органами. Це пояснюється необхідністю погодження дій з протидії та профілактиці конкретних порушень чинного законодавства США. Як слушно зазначає Тітомер Є.В. регулювання банківської таємниці «у формі закону надало змогу вищезазначеним органам США діяти в межах правового поля і на законних підставах витребувати інформацію та документи, що містять банківську таємницю» [72]. Слід зазначити, що захист банківських відносин у країнах, які не мають законодавчого захисту банківської таємниці, мають інші можливості щодо створення необхідних умов для забезпечення охорони банківської таємниці.

Проведені дослідження дають підстави узагальнити той факт, що інститут банківської таємниці у передових зарубіжних країнах сформовано на нормативно-правовому рівні. Законодавчі акти мають універсальний характер, оскільки поряд з питаннями банківської таємниці, забезпечують регулювання ряду відносин функціонування банківської системи таких країн.

Досліджуючи дану проблематику М.В. Старинський зазначав, що у зарубіжних країнах «захист банківської таємниці знаходить своє відображення у нормах спеціального банківського законодавства деяких зарубіжних країн» [71 с. 94]. Саме тому, нами вважається за доцільне залучення передового досвіду зарубіжних країн (зокрема країн-членів ЄС) щодо надання широких повноважень щодо отримання банківської інформації, котра становить банківську таємницю зафіксувати у нашому банківському законодавстві, зокрема Законі України «Про банки і банківську діяльність» та на підставі таких змін розробити підзаконне нормативно-правове підґрунтя в якому зафіксувати чіткі правові механізми дій усіх суб'єктів державних повноважень, а також юридичних та фізичних осіб як клієнтів банків.

Здійснивши аналіз досвіду щодо правового регулювання відносин захисту банківської таємниці у передових європейських країнах та США та надавши пропозиції по удосконаленню вітчизняного законодавства на підставі проаналізованого досвіду, звернемо увагу на «наближені» географічно та економічно до України зарубіжні країни. Охарактеризуємо високий рівень надійності банківської системи Угорщини, яку за ефективністю організації банківської системи порівнюють з досвідом банківського регулювання Швейцарії.

Отже, чинний закон від 1998 р. «Про державні гарантії інвестицій і внесків» свідчить про високий рівень конфіденційності банківської інформації в Угорщині. У цій країні банківські установи не надають даних про рахунки та їхніх власників ні за запитом національних правоохоронних органів так і за зверненнями іноземних відповідних структур. Такі звернення за угорським законодавством не являються важливою причиною для розкриття банківської таємниці та інших видів конфіденційної інформації.

Узагальнюючи проведені дослідження зазначимо, що в Україні не досить вмотивованим, на нашу думку, є законодавче закріплення визначення категорії «банківська таємниця». Оскільки вона є все ж таки інформацією, однак принцип визначення змісту банківської інформації, досить не обґрунтованим.

Вітчизняне законодавство не наводить повного переліку видів інформації, які повинні, на нашу думку, відноситися до банківської таємниці. Наша нормативно-правова система містить лише загальне правило про те, що до банківської таємниці відноситься будь-яка інформація, що стосується професійних справ клієнтів та інших осіб. І вже з цього правила законодавство потім встановлює винятки, відносячи до них, наприклад, віднести положення останньої частини статті 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність»[8].

Необхідним для залучення до нашої правотворчої практики є приклад Швейцарського Федерального Банківського Акту від 8 листопада 1934 року, який взагалі не ставить протиправність розголошення банківської таємниці в залежність від заподіяної їй розголошенням шкоди клієнту банку. Це усуває проблему з визначенням можливості заподіяння клієнту банку шкоди внаслідок розголошення відомостей, що належать до банківської таємниці.

Відповідно до зазначеного нормативного акту «будь-яка особа, яка в силу своїх повноважень як члена керівництва, працівника, заступника, ліквідатора або коміонера банку, спостерігача Банківської Комісії, або члена керівництва або працівника уповноваженої аудиторської фірми, розголосить таємницю, що була довірена їй, або про яку вона дізналася в силу своєї діяльності, а також будь-яка особа, яка підмовила іншу порушити професійну таємницю, буде покарана ув'язненням до 6 років позбавлення волі або штрафом в розмірі не більше 50 000 франків» [24].

Звичайно, наведена норма не є бездоганною, однак є дуже цікавою для теоретичного вивчення. Адже країна, відома у всьому світі завдяки непорушності банківської таємниці, у своєму законодавстві не передбачає відповідальності за порушення банківської таємниці для банків. Норма сформульована виключно відносно фізичних осіб працівників банків, державних органів та аудиторських компаній.

Узагальнимо подану інформацію висновками про те, що судова практика та юридична наука відносить до банківської таємниці «всі контакти клієнта з

банком з метою відкриття рахунку, навіть як що рахунок і не був відкритий, будь-яку інформацію, яку банк дізнався про клієнта незалежно від того чи відкривав цю інформацію банку клієнт спеціально, чи вона стала відома банку у інший спосіб, крім інформації, яка стала відома банку не у зв'язку з діловими відносинами між банком та клієнтом» [22, с. 74].

На нашу думку, подібне визначення змісту категорії «банківська таємниця» дозволяє найбільш повно поєднати таку інформацію, що повинна відноситися до банківської таємниці. Адже, будь-який перелік видів інформації, міститься у нормативно-правовому акті є досить активно мінімізованим, не спроможний охопити всіх відносин, що складаються у практичних відносинах банківської діяльності. Наразі зазначені різнотлумачення такої важливої категорії як «банківська таємниця» є підставою для виникнення багатьох спорів між юристами-практиками. На наше глибоке переконання, такі суперечності нормативно-правового регулювання у системі банківських правовідносин наразі не можуть бути вирішені в межах тлумачення законодавчих актів, лише із застосуванням принципу аналогії закону чи аналогії права.

Як висновок до даного підрозділу ВКР, зазначимо, що гармонізація вітчизняного законодавства у сфері фінансово-кредитних відносин, а особливо у її центральній сфері забезпечення банківської безпеки та реалізації права клієнтів сфері банківської таємниці наразі є досить складною проблемою. Подібна проблема існувала і у країнах-членах ЄС. Адже різні європейські країни мали різні традиції регулювання питань банківської таємниці. На нашу думку, регулювання досліджуваних відносин в Україні повинно ґрунтуватися на європейських банківських традиціях з одночасним врахування національного стану економіки, суспільно-політичної обстановки та інших складностей на шляху побудови Україною правової держави.

2.3. Запозичення зарубіжного досвіду притягнення до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці у національне законодавство

У сучасному глобальному просторі розвитку банківського сектору в світі головним критерієм успішного функціонування такого сектору є його безпека як форма існування об'єкта (банку) в середовищі небезпек і загроз. Метою безпеки банківської діяльності є виключення можливості заподіяння банку збитків або упущення вигоди по причині розголошення банківської таємниці. Критерієм правових засад забезпечення ефективності функціонування банку на ринку фінансових послуг, в даному разі має бути стабільність у процесі забезпечення безпеки банку.

Проведені дослідження у царині зарубіжних підходів до нормативно-правового регулювання банківської таємниці, дають підстави вважати правові засади юридичної відповідальності, тобто види покарання, які можуть бути застосовані до суб'єкта за розголошення банківської таємниці являються значним стримуючим фактором протидії даній негативній суспільно-економічній діяльності. Крім того, сам правовий інститут юридичної відповідальності, яка настає за розголошення банківської таємниці, є достатньо розвинутий та врегульований у нормативно-правових актах ряду зарубіжних країн.

Звертаючи увагу на види юридичної відповідальності, слід зазначити, що законодавчі акти переважної більшості зарубіжних країн регламентують такі види притягнення до відповідальності як кримінальну, адміністративну, дисциплінарну, матеріальну та ще деякі інші види, що не суперечить вітчизняному досвіду формування інституту юридичної відповідальності.

Розпочнемо аналіз зарубіжного досвіду з дослідження кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці. Адже зазначене правопорушення визначається у законодавстві інших країн найбільш суспільно-

небезпечним, поскільки призводить потерпілу сторону до суттєвих матеріальних, а інколи і моральних збитків.

Досліджуючи подібні правовідносини І.Б. Аземша зазначає, що «у законодавстві ряду зарубіжних країн відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється в окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі відповідальності за розголошення конфіденційної інформації, в тому числі комерційної, службової, виробничої таємниці тощо. Різномірними є підходи законодавців в окремих європейських країнах до криміналізації діянь за розголошення комерційної або банківської таємниці [23, с. 67].

Розглядаючи теоретико-правові концептуальні різниці нормативного регулювання досліджуваних відносин, слід зазначити, що законодавство ряду європейських країн не виділяє як окремі категорії «банківську» та «комерційну» таємниці. З цього приводу можемо зробити припущення, що відповідальність за розголошення банківської таємниці, не є елементом кримінально-правової охорони, оскільки дещо звужується до таких категорій як «конфіденційна інформація» чи «інформація підприємства».

Деталізуючи наші дослідження окремими прикладами, зазначимо, що основною різницею між принципами конфіденційності ряду європейських країн та банківської таємниці у Швейцарії є саме застосування кримінальної а не адміністративна відповідальності. Така тенденція сформувалася під впливом історичних факторів та не є позитивним досвідом для запровадження його в Україні. Хоча слід зазначити, що подібний досвід сприяв у різні історичні періоди (наприклад, події в Німеччині 30-40-х років ХХ століття) для зростання обсягів готівкового обігу у іншій країні (наприклад, Швейцарії).

Ще прикладом позитивного застосування механізму юридичної відповідальності є формування чіткого карального законодавства у сфері порушення банківської таємниці. Зокрема, щодо: 1) притягнення до кримінальної відповідальності банківського працівника за розголошення банківської таємниці, навіть без подання судового позову клієнтом чи третьою

особою; 2) зобов'язання співробітників банківських установ, навіть після отримання пенсійного забезпечення чи переходу у відставку, не повідомляти будь-яким третім особам інформації про клієнтів; 3) заборони працівникам підтвердження самого факту існування банківського вкладу, навіть на запит самого клієнта, керуючись тим, що на клієнта можуть впливати представники державних управлінських чи контролюючих органів чи сторонні неправомірні особи чи організації.

Зазначені приклади дають підстави зробити узагальнення про можливості формування ефективного і працюючого механізму захисту клієнтів банківських та інших фінансово-кредитних установ від різного роду негативних впливів зі сторони державних контролюючих органів та посягань уповноважених представників інших держав.

Однак, важливим та законним аргументом для розкриття банківської таємниці є необхідність знаходження доказів для притягнення особи до кримінальної відповідальності за результатами неправомірної фінансово-економічної діяльності. У ряді країн важливим фактором для розкриття банківської таємниці є наявність в діях підозрюваної особи складу злочину. Крім того важливою ознакою розкриття банківської таємниці є факт, коли якщо злочин було скоєно або він продовжувався на території декількох держав. Однак особливістю такого регулювання відносин розкриття банківської таємниці є той факт, що якщо якась країна не вважає у діях особи наявності складу злочину, то розкриття банківської таємниці не буде здійснюватися, незважаючи на офіційні запити органів правопорядку.

Деталізуємо окремі зразки позитивного досліду по ряду зарубіжних країн. Зокрема, Кримінальним кодексом Швейцарії передбачено, що особа, яка «розголошує дану виробничу або комерційну таємницю, котру він внаслідок своїх законних або договірних обов'язків має зберігати, хто використовує таке розголошення для себе чи іншої особи, має бути покараний за скаргою на тюремне ув'язнення або штрафом». Також статтею 273 Кримінального кодексу Швейцарії передбачено кримінальна відповідальність для того, хто «вивідує

виробничу або комерційну таємницю для того, щоб зробити її загальнодоступною чужому службовому органу, або окремій іноземній організації, або приватному підприємству, або також їх агентам, хто крім того робить доступною чужому службовому органу, або іноземній організації, або приватному підприємству, або також їх агентам виробничу або комерційну таємницю. За даною нормою винний карається тюремним ув'язненням, а в більш тяжких випадках навіть каторжною в'язницею» [75, с. 95].

Проаналізуємо також Кримінального кодексу Нідерландів, де передбачено кримінальну відповідальність для осіб, які з «умислом розкривають особливу інформацію, котра пов'язана з комерційною чи промисловою організацією або організацією сфери обслуговування, в якій винуватець працює або працював, за умови, що він зобов'язаний був зберігати інформацію в повній таємниці» (ч. 1 статті 273) [45, с. 67].

На нашу думку, зазначена норма містить відповідальність: 1) для службової особи банківської установи; 2) для бывшего працівника, який перебуває у відставці, проте знаючи інформацію, що належить до банківської таємниці, не має права її розголошувати. Даний позитивний досвід захисних функцій інституту притягнення до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці надав представникам банківської системи правовий захист у вигляді очікуваних кримінально-правових санкцій, не зважаючи на закріплення в трудовому чи цивільно-правовому договорі положень про заборону розголошення такого роду інформації.

Аналіз Кримінального кодексу Норвегії дає підстави зазначити, що «кримінальному покаранню штрафом або тюремним ув'язненням строком до 6 місяців підлягає той, хто без будь-якого дозволу самостійно буде використовувати комерційну або оперативну таємницю, котра належить до діяльності підприємства, в якому він працює або працював останніх 2 роки, має чи мав частку останніх 2 роки, також розкриває дану таємницю з метою дати можливість іншій особі використати її, або той, хто введенням в оману або навіюванням сприяє таким речам. Тому підлягає покаранню і той, хто в

незаконний спосіб використовує комерційну або підприємницьку таємницю компанії, про котру він дізнався або одержав у розпорядження в якості технічного або торгового консультанта підприємства, або також у зв'язку із завданнями підприємства, в незаконний спосіб розкриває цю таємницю для можливості її використання іншими особами, або введенням в оману або навіюванням може сприяти цьому (стаття 294) [77, с. 77].

Більш змістовне наповнення санкції за розголошення банківської таємниці визначено у статті 278 Кримінального кодексу Іспанії, де зазначено «для того, хто з метою розкриття комерційної таємниці заволодіє нею або іншим способом, інформацією, письмовими або електронними документами, інформаційними пристроями чи в інший спосіб, що належить до комерційної таємниці, буде покараний тюремним ув'язненням на термін від двох до чотирьох років і штрафом на загальну суму від дванадцяти до двадцяти чотирьох місячних заробітних плат» [55].

Особливістю державного регулювання відносин захисту банківської таємниці у Данії можна визначити той факт, що у кримінальному кодексі цієї країни передбачено, що «кожен, хто незаконно, за допомогою обладнання таємно прослуховує або записує заяви, котрі були зроблені в особистій чи телефонній розмовах, або якісь інші розмови між особами, або відповідно переговори на закритій зустрічі, в якій вона сама не бере участі або до котрої вона незаконно отримала доступ, має сплатити штраф або бути взятий під варту, або отримати тюремне ув'язнення на будь-який термін, що не перевищує шести місяців» (стаття 263) [59 с. 100].

Дослідивши стан нормативно-правового регулювання відносин захисту банківської таємниці у країнах Європи, звернемо увагу на особливості протидії такого виду суспільно-негативних проявів в США. Зокрема кожен банк штатів несе відповідальність за розкриття банківської інформації фізичним особам, які не є суб'єктами банківської діяльності та не мають жодного відношення до банківських операцій, що здійснюються банком в інтересах чи за розпорядженням їх клієнтів.

Особливістю побудови банківської системи США є поєднання захисту інтересів клієнта та державної безпеки. Це можна проілюструвати тим, що якщо банк в США має інформацію про здійснення клієнтом злочину, він повинен про це повідомити органи забезпечення правопорядку своєї країни чи окремого штату. Якщо працівник банку добровільно повідомляє інформацію про розголошення ним банківської таємниці стосовно свого клієнта, то такого банківського працівника буде притягнуто до цивільно-правової відповідальності.

Узагальнити досвід США щодо протидії розголошенню комерційної таємниці доцільно таким витягом із законодавства цієї країни: «кожен, хто незаконно отримує доступ до інформації іншої особи або програм, котрі призначені для використання у зв'язку з електронною обробкою даних, має сплатити штраф або взятий під варту, або відбутися тюремне ув'язнення на термін, що не перевищує шести місяців. Проте якщо діяння, вчинені з наміром забезпечення або ознайомлення будь-кого з інформацією про торгові секрети фірми (зокрема, комерційною таємницею) або в інших особливо обтяжуючих обставинах, то покарання для нього може бути збільшено до ув'язнення на термін, що не перевищує чотирьох років» [74, с. 34].

Узагальнимо єдність позиції переважної більшості зарубіжних країн в позиції щодо включення у кримінальне законодавство відносин криміналізації дій банківських працівників та притягнення їх до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці. Також слід зазначити, що норми трудового законодавства ряду розвинених країн є гармонізованими до норм кримінального законодавства. Відповідно до трудового законодавства, службовці, яких визнано винними за розголошення банківської таємниці, притягуються до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності як до норм які є не основними, а такими, що виникають як додаткові до основного покарання. Сутністю відносин матеріальної відповідальності за розголошення даних банківського рахунку, здійснення ним банківських

операцій, інформації про особисті дані клієнта тощо полягає у відшкодуванні матеріальних, а можливо і моральних збитків, що зазнав клієнт банку.

Як узагальнення до даного підрозділу зазначимо, що нормативно-правові системи зарубіжних країн містять набір норм про притягнення до кримінальної, цивільної, адміністративної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності винних осіб за розголошення банківської таємниці. В окремих випадках. законодавством зарубіжних країн відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється як окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі комплексних дій юридичної відповідальності за розголошення конфіденційної інформації, в тому числі комерційної, службової, виробничої таємниці.

З метою гарантування стабільного та надійного функціонування власної банківської системи кожна держава забезпечує гарантії банківської діяльності. Провідну роль у безпеці банківських відносин надається захисту банківської таємниці. У ряді зарубіжних країн банківська таємниця розглядається як особливий різновид комерційної таємниці. Та закріплюються норми про регулювання таких відносин у ряді нормативно-правових актів, які мають кодифікований та універсальний характер. Слід зазначити, що такі законодавчі акти, крім безпосередньо питань, що пов'язані з банківською таємницею, регламентують загалом правові аспекти існування банківської системи таких країн та забезпечення рівня конфіденційності банківської інформації

Доцільним для вітчизняного досвіду є застосування поряд із універсальними законодавчими актами, регулювання відносин банківської таємниці у нормах спеціального банківського законодавства, що є досить поширеним для ряду деяких зарубіжних країн. На нашу думку. зазначений передовий зарубіжний досвід (зокрема, досвід ЄС) щодо об'ємніших повноважень по отриманню інформації, котра становить банківську таємницю закріпити у Законі України «Про банки і банківську діяльність», а також поставити в основу формування майбутньої банківської без пекової стратегії та кодифікації банківського законодавства.

У порівнянні зі станом врегулювання банківських відносин в Україні, у зарубіжних країнах надається велике значення забезпеченню банківської таємниці, правовий інститут юридичної відповідальності, яка настає за розголошення банківської таємниці, є достатньо унормований у законодавстві таких країн. Законодавство зарубіжних країн різниться способами протидії розкриттю банківської таємниці шляхом притягнення винних осіб за до кримінальної (у переважній більшості випадків), а також адміністративної, цивільної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності.

Доцільним для нашої держави є запозичення досвіду деяких країн щодо не виокремлення відповідальність за розголошення банківської таємниці як окремий вид юридичної відповідальності. Перспективою для подальших досліджень у даній царині може стати досвід розгляду такої відповідальності в складі відповідальності за розголошення конфіденційної інформації (комерційної, службової, виробничої таємниці тощо).

Має право на подальше дослідження й інша позиція про не виокремлення банківської та комерційної таємниці, що пов'язується з тим, що відповідальність за розголошення банківської таємниці, не належить до об'єктів під кримінально-правовою охорони. Просто поєднується у категорії «конфіденційна інформація» або «інформація підприємства».

Також кримінальне законодавство зарубіжних країн передбачає за наявності в діях банківських працівників складу злочину притягнення їх до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці. Банківські службовці відповідно до трудового законодавства інших країн, які визнаються винними за розголошення банківської таємниці, також притягуються до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності у частині відшкодуванні матеріальних збитків, що зазнав клієнт банку за розголошення даних банківського рахунку, здійснення ним банківських операцій тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Банківська система – це гарант стабільної банківської діяльності в державі, яка сприяє функціонуванню правового інституту банківської таємниці. Інститут банківської таємниці являється складовим елементом правової системи держави, зміст якої передбачає соціально-економічні та правові системи країни. Банківську таємницю розглядають часто як різновид таємної або конфіденційної інформації. Поняття банківської таємниці законодавчо визначено Законом України “Про банки і банківську діяльність”.

2. Особливостями розкриття банківської таємниці може відбуватись у двох формах: адміністративній та судовій. Процедура розкриття інформації, що становить банківську таємницю законодавчо закріплена у нормативно-правових актах України. Не зважаючи на це, порядок розкриття банківської таємниці виступає найбільш проблемним аспектом правового режиму банківської таємниці у практичній діяльності банківських установ. У законодавчому порядку встановлюються обов’язкові заходи банків щодо забезпечення захисту банківської таємниці. Серед них: 1) обмеження кола осіб, які мають доступ до відомостей, що становлять банківську таємницю; 2) організація спеціального діловодства з документами, які містять банківську таємницю; 3) застосування технічних засобів для попередження несанкціонованого доступу до електронних та інших носіїв інформації; 4) застосування заходів попередження щодо охорони банківської таємниці і відповідальності за її розголошення в договорах і угодах між банком і клієнтами.

Банківська таємниця виступає обов’язковим атрибутом правової системи держави, правовий зміст якої обумовлюється особливостями її правової доктрини, а також формуванням нормативної-правової бази. Наразі правове регулювання банківської таємниці закріплене рядом вітчизняних нормативно-правових актів. Основоположним нормативним актом, котрий визначає правовий режим банківської таємниці в Україні є Закон України “Про банки і банківську діяльність”, котрий регламентує сутність банківської таємниці,

зобов'язання банків щодо збереження, а також порядок її розкриття. Застосування правових механізмів юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає правовим засобом забезпечення такої таємниці. На сьогодні існуючий інститут відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає гарантом її захисту та слугує ефективним механізмом попередження правопорушень і забезпечення надійної правової охорони банківської таємниці. Порушення режиму банківської таємниці потребує послідовної та скоординованої діяльності усіх суб'єктів, діяльність котрих спрямована на захист інформації щодо реалізації превентивної функції.

3. Юридична відповідальність за розголошення банківської таємниці є комплексним правовим явищем і спрямована на дотримання законності суб'єктами, котрі мають забезпечити охорону такої інформації від її розголошення. Суб'єктами відносин юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці відповідно виступає держава в особі певного органу з однієї сторони і відповідно працівник банку або загалом банківська установа з іншої сторони. Будь-який банк і відповідно його посадові особи, що протиправно розголосили банківську таємницю повинні підлягати юридичній відповідальності відповідно до закону. За критерієм суб'єктів, що порушили засади банківської таємниці, відповідальність можна поділити на індивідуальну і колективну. Кримінальна відповідальність у сфері банківської таємниці є досить дієвим інструментом впливу на злочинця. Застосування кримінальної відповідальності за такі злочини окрім карального, повинно також здійснювати вагомий профілактичний вплив для уникнення майбутніх злочинних посягань на банківську таємницю. Адміністративний захист банківської таємниці в сучасних умовах є мало ефективним та не уніфікованим. За таких умов потрібно, окрім закріплення в нормах кримінального законодавства, чітко визначити адміністративну відповідальність за неправомірне використання та розголошення банківської таємниці. Банк може також нести цивільну відповідальність перед своїм клієнтом. Основні

положення щодо банківської таємниці між банком та клієнтом мають бути передбачені в договорі між ними. Службовців банку також можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності за порушення умов контракту при збереженні таємниці. Майже у всіх країнах Європи законодавець окремо не розрізняє банківську та комерційну таємницю. У переважній більшості випадків це пов'язано з тим, що відповідальність за розголошення банківської таємниці, очевидно, не підпадає під кримінально-правову охорону, а в окремих випадках охоплюється поняттям конфіденційної інформації або інформації підприємства. Кримінальна, а не адміністративна відповідальність є основною відмінністю між принципом банківської таємниці у Швейцарії та принципом конфіденційності в інших європейських країнах.

4. У більшості зарубіжних країн банківська таємниця розглядається як особливий різновид комерційної таємниці. Банківська таємниця у багатьох розвинутих зарубіжних країнах закріплена у різноманітних нормативно-правових актах, котрі переважно мають універсальний характер і окрім безпосередньо питань, що пов'язані з банківською таємницею регламентують загалом правові аспекти банківської системи таких країн. Окрім універсальних нормативних актів, банківська таємниця знаходить своє відображення у нормах спеціального банківського законодавства деяких зарубіжних країн. На нашу думку, позитивний зарубіжний досвід права Європейського союзу щодо ширших повноважень по отриманні інформації, котра становить банківську таємницю слід закріпити у вітчизняному банківському законодавстві, зокрема Законі України "Про банки і банківську діяльність".

5. У розвинутих країнах надають великого значення забезпеченню банківської таємниці. Тому правовий інститут відповідальності, котра настає за розголошення банківської таємниці, є достатньо розвинутий та врегульований у законодавстві таких країн. Законодавство зарубіжних країн передбачає притягнення винних осіб за розголошення банківської таємниці до кримінальної, цивільної, адміністративної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності. Законодавством деяких країн

відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється як окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі відповідальності за розголошення конфіденційної інформації.

6. З метою вдосконалення правового регулювання банківської таємниці доцільно здійснити наступні кроки: 1) розробити єдиний нормативно-правовий акт (наприклад Банківський кодекс України), який допоможе знайти шляхи вирішення спорів, які виникають з приводу банківської таємниці; посилить стійкість і стабільність банківської системи; захистить інтереси учасників банківського процесу; 2) створити Порядок складення додаткового Протоколу між Банком і його клієнтом, де будуть зазначатися усі домовленості і правочини. У разі порушення цього Протоколу, як клієнт так і працівники банку будуть нести відповідальність; 3) розробити норми банківського законодавства для забезпечення гідного рівня корпоративного управління в банках; 4) внести зміни до Цивільного процесуального та Кримінально-процесуального кодексів України, що дозволить забезпечити, прозорий, справедливий та своєчасний розгляд справ та організацію банківського нагляду в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. № 30. С. 141.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50. 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. С. 1122.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. С. 131.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. С. 356.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. С. 144.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. С. 492.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. С. 88.
9. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 30. С. 379.
10. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. С. 650.
11. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. С. 238.
12. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5-6. С. 30.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або 93 використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за

- розголошення банківської таємниці: Закон України від 16.12.2004 р. № 2252-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 5. С. 119.
14. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. С. 481.
  15. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. С. 314.
  16. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 50-51. С. 2057.
  17. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 р. № 611.
  18. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 17. С. 184.
  19. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова Правління Національного банку України від 14.07.2006 р. № 267 // Офіційний вісник України. 2006. № 32. С. 2330.
  20. Про затвердження Правил з технічного захисту інформації для приміщень банків, у яких обробляються електронні банківські документи: Постанова Правління Національного банку України від 04.07.2007 р. № 243 від 14.07.2006 р. № 267 // Офіційний вісник України. 2006. № 32. С. 2330.
  21. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 // Вісник Конституційного суду України. 2012. № 2. С. 14. 94
  22. Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб:

- Узагальнення Верховного Суду України / Д.Д. Луспеник, З.П. Мельник // Вісник Верховного суду України. 2010. № 3. С. 107-111
23. Аземша І.Б. Юридична відповідальність: сучасні погляди, дискусії та концепції / І.Б. Аземша // Часопис Київського університету права. 2010. № 2. С. 54-57.
  24. Багінська М.В. Банківська система Швейцарії 1936-2012 роки: вибір в бік нових реалій чи традицій? [Електронний ресурс] / М.В. Багінська // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4 (3). С. 107-111. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4\(3\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4(3)_23).
  25. Банківське право України: Навч. пос. / За заг. ред. А.О. Селіванова. К.: Ін Юре, 2000. 384 с.
  26. Барановський О. Безпека банківської сфери [Електронний ресурс] / О. Барановський // Вісник НБУ. 2014. Вип. 9 (1). С. 20-26
  27. Берлач А.І. Банківське право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання / Берлач А.І., Тараненко Ю.О.; За заг. ред. Берлача А.І. К.: Університет "Україна", 2006. 308 с.
  28. Білоусов Ю.В. Проблемні питання провадження у зв'язку із розголошенням інформації, яка містить банківську таємницю, щодо фізичних та юридичних осіб/ Університетські наукові записки. 2009. № 4. С. 24-32.
  29. Воробей П.А., Тихонова О.О. Суб'єкт незаконного збирання з метою використання та розголошення комерційної або банківської таємниці / Право і суспільство. – 2011. - № 1. – С. 189-193.
  30. Вступ до банківської справи / За ред. М.І. Савлука. К.: Дібра, 1998. 343 с.
  31. Гелич А.О. Особливості господарських відносин за участю комерційних банків / А.О. Гелич // Часопис Київського університету права. 2013. № 2. С. 154 -158.
  32. Гетьманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України: К.: Центр учбової літератури, 2007. 44 с.
  33. Голобородько С. Банківська таємниця: особливості нормативноправового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн/ Міжнародна

науково-практична інтернет-конференція «Перспективні напрямки юридичної науки на шляху до 96 євроінтеграції». 2015.

34. Гутгарц К. Банківська таємниця: поняття, зміст, порядок розкриття, відповідальність [Електронний ресурс] URL:<http://www.uris-s.com.ua/2013/10/25/банківська-таємниця-поняття-зміст-по/>.
35. Демчук Н.І. Механізм фінансової стабілізації банківської сфери в умовах глобалізації/ Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 19 С. 52-56
36. Дмитренко Ю.М. Принципи контрольної діяльності Національного банку України/ Вісник ХНУВС. 2012. № 2 (57). С. 234 241.
37. Дяченко В.І. Проблеми підвищення ефективності прокурорського нагляду за додержанням законодавства про банки і банківську діяльність/ Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. – Вип. 87, (Частина II). С. 100-108.
38. Ємельянов С.Л. Проблемні аспекти організаційно-правового захисту банківської таємниці в Україні / Право і безпека. 2011. № 3 (40). С. 194-199.
39. Ємельянов С.Л. Стан та розвиток правового інституту професійної таємниці в Україні// Право і безпека. 2011. № 5 (42). С. 52-57.
40. Єсімов С.С. Банківська таємниця у країнах ЄС та адаптація національного законодавства у контексті інформаційного права/ Вісник Національного університету «Львівська 97 політехніка». Юридичні науки. 2016. № 837.С. 48-55.
41. Заверуха І.Б. Банківське право: Посібник для студентів. – Львів: Астролябія, 2002. 222 с.
42. Завірний Ю.В. Банківська таємниця: секрет який розголошується [Електронний ресурс] / Ю.В. Завірний // Ліга Блоги. 2014. URL:<http://blog.liga.net/user/iuzarivnyi/article/13405.aspx>.
43. Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
44. Зінченко Ю.В. Розмежування понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця» [Електронний ресурс] / Ю.В. Зінченко // Державне будівництво

та місцеве самоврядування. 2013. Вип. 26. С. 261-269. -
URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2013_26_23.

45. Казаков Ю. Проблеми процесуального використання інформації, що містить банківську таємницю [Електронний ресурс] / Ю. Казаков // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2011. № 88. С. 96-98.
URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2011_88_29.
46. Казаков Ю.Ю. Сучасні тенденції розширення кола суб'єктів, які мають право вимагати розкриття інформації, що містить банківську таємницю в українському законодавстві, як ознака трансформаційних змін інституту банківської таємниці [Електронний ресурс] / Ю.Ю. Казаков // Правова держава. 2016. № 21. С. 31-38. URL: <http://liber.onu.edu.ua/pdf/Prav-derz21-2016.pdf>.
47. Костюченко О.А. Банківське право: Банківська система. Національний банк. Комерційні банки. Розрахунки і кредитування. Ринок цінних паперів. Національне валютне законодавство. Банківські системи зарубіжних країн. Інститут банківської таємниці: підручник. 3-тє вид. К. : Видавництво А. С. К., 2003. 928 с.
48. Кримінальний процес західних держав / К.Ф.Гуценко, Головка Л.В., Філімонов Б.А. М.: Зерцало-М, 2002. 528 с.
49. Кузнецова С.А. Банківська система: навч. посіб. / (С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська); за ред. С.А. Кузнецової. К.: Центр учбової літератури, 2014. 400с.
50. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. К. Воронової]. 2-ге вид. , переробл. і доповн. К.: Алерта, 2011. 558 с
51. Тітомер Є.В. Банківська таємниця як предмет кримінально-правової охорони [Електронний ресурс] / Є.В. Тітомер // Актуальні проблеми держави і права. 2008. С. 311-316.

52. Гетманцев Д.О. Банківська таємниця: особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн: дис. док. ю. н., проф. Київ. 2003. с. 156.
53. Костюк В.Л. Правове регулювання банківської таємниці/ В.Л. Кротюк //Вісник НБУ. 1999. №8.С. 14-17.
54. Лузанов А. М. Банківська система США: історія, географія, перспективирозвитку/ Лузанов А.Н.: ИП Ракитская Є.Б.; Москва 2015
55. Найдъон Я.П., Пирожкова Ю.В. Банківська таємниця: особливості нормативно-правового регулювання в Україні [Електронний ресурс] / Я.П. Найдъон, Ю.В. Пирожкова // URL:http://www.rusnauka.com/32_NII_2014/Pravo/2_178633.doc.htm.
56. Носік Ю. Захист банківської таємниці при здійсненні правосуддя господарськими судами [Електронний ресурс] / Ю. Носік // Правове, нормативне та методологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. 2002. Вип. 4. С. 37-43. URL:http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/14685/1/04_p37.pdf.
57. Носік Ю. Правовий режим банківської таємниці в Україні [Електронний ресурс] / Ю.Носік // Правове, нормативне та методологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. 2001. Вип. 2. С. 30-38.URL: http://pnzzi.kpi.ua/2/02_p30.pdf.
58. Онищук Н.Ю. Відповідальність у фінансово-правовому регулюванні [Електронний ресурс] / Н.Ю. Онищук // Наука і правоохорона. 2013. № 2(20). С. 216-220.URL:http://naukaipravoohorona.com/index_html_files/37_Onishchuk.pdf.
59. Орлюк О.П. Банківське право: Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер, 2005. 376 с. 100
60. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології: [монографія] / Н.М. Пархоменко. К. : Юридична думка, 2008. 335 с.

61. Пацурківський П.С. Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології [монографія] / П. С. Пацурківський. Чернівці : Вид-во ЧДУ, 1997. 244 с.
62. Путренко А.М. Банківська таємниця: правовий аналіз [Електронний ресурс] / А.М.Путренко // Фінансове право. 2011. № 3 (17). С. 26-29.URL:http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Fp/2011_3/putrenko.pdf.
63. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю : монографія / О.Е. Радутний ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х. : Ксілон, 2008. 202 с.
64. Резнікова Г.І. Професійна таємниця: поняття, ознаки та види [Електронний ресурс] / Г.І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НЮАУ, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Х.: Право, 2013. Вип. 26. С. 280-292.URL:file:///C:/Users/Roman/Downloads/Pbzz_2013_26_25.pdf.
65. Сандюк Г.О. Кого захищає банківська таємниця в Україні? [Електронний ресурс] / Г.О. Сандюк // Гуманітарний вісник НУК. 2011. № 4. URL: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1611/Sandyuk.pdf?sequence=1>.
66. Середюк В.В. Основні підходи до розуміння юридичної відповідальності у вітчизняній правовій науці [Електронний ресурс] / В.В. Середюк // Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія Юридичні науки. 2015. Вип. 1. Т. 1. С. 59-63.URL: http://www.lj.kherson.ua/2015/pravo01/part_1/15.pdf. 101.
67. Сирота А.І. Банківська таємниця як правова категорія [Електронний ресурс] / А.І. Сирота // Фінансове право. 2013. № 1 (23). С. 11-13.URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fp_2013_1_5.
68. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової]. 2-ге вид. , переробл. і доповн. К.: Алерта, 2011.558 с.
69. Смерічевський С.Ф., Свірідов Є.Ю. Банківська таємниця в системі

- безпеки національної економіки [Електронний ресурс] / С.Ф. Смерічевський, Є.Ю. Свіридов // Університетські наукові записки. 2012. № 2 (42). С. 180- 186. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_2_28.
70. Смірнов В.В. Порядок розкриття банківської таємниці банками [Електронний ресурс] / В.В. Смірнов // Молодіжний науковий всник Української академії банківської справи Національного банку України. 2012. № 1 (2). С. 48-52.
71. Старинський М.В. Підходи до визначення поняття «банківська інформація» та виділення її видів [Електронний ресурс] / М.В. Старинський // Правовий вісник Української академії банківської справи. 2011. № 1. С. 67- 70. URL:http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/1_4_2011/04_03_03.pdf.
72. Терещук М. Юридична відповідальність: теоретико-правовий аналіз. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. С. 18-21. URL:http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/2/part_2/4.pdf.
73. Тітомер Є.В. Характеристика шкоди у злочинах проти встановленого порядку дотримання банківської таємниці. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 47. С. 70-74. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_47_15. 102
74. Чернадчук Т.О. Проблемні питання щодо розкриття банківської таємниці органам державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / Т. О. Чернадчук // Держава та регіони. Сер. : Право. 2013. № 2. С. 94-98. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2013_2_20.
75. Шарко А.С. Забезпечення банківської таємниці як умова гарантування права вкладників / А.С. Шарко // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2009. .

76. Яковенко Р.В. Кримінальна відповідальність за розголошення комерційної або банківської таємниці за законодавством України та країн Європи: порівняльно-правове дослідження Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 376-383. URL:file:///C:/Users/Roman/Downloads/Nvdduvs_2014_1_51.pdf
77. Банківське право України: Навч. пос. / За заг. ред. А.О. Селіванова. К.: Ін Юре, 2000. 384 с.